

ਸ੍ਰੀ ਸੂਤਰ ਕ੍ਰਿਤਾਂਗ ਸੂਤਰ

(SHRI SUTTAR KRITANG SUTTAR)

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ, ਟਿਪਣੀਆਂ ਅਤੇ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਜਾਣਕਾਰੀ)

ਪ੍ਰੇਰਿਕਾ :

ਜਿਨ ਸ਼ਾਸਕ ਪ੍ਰਭਾਵਿਕਾ ਜੈਨ ਜਯੋਤੀ ਉਪਪ੍ਰਵਤਨੀ,
ਸ੍ਰੀ ਸਵਰਨ ਕਾਂਤਾ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ

ਅਨੁਵਾਦਕ :

ਰਵਿੰਦਰ ਜੈਨ

ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਜੈਨ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ :

25ਵੀਂ ਮਹਾਵੀਰ ਨਿਰਵਾਨ ਸ਼ਤਾਵਦੀ ਸੰਯੋਜਿਕਾ ਸਮਿਤੀ (ਪੰਜਾਬ)

ਵਿਮਲ ਕੋਲ ਡਿਪੂ, ਪੁਰਾਣਾ ਬਸ ਸਟੇਂਡ

ਮਹਾਵੀਰ ਸਟਰੀਟ, ਮਾਲੇਰਕੋਟਲਾ (ਸੰਗਰੂਰ)

ਅਭਿਨੰਦਨ

ਜੈਨ ਅਚਾਰਿਆ 'ਸ਼੍ਰੀ ਸੁਸੀਲ ਕੁਮਾਰ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ

ਗੋਲਮੇਜ ਕਾਨਫਰੰਸ ਤੇ ਅਹਿੰਸਾ

ਸ਼੍ਰੀ ਸੁਤਰਕ੍ਰਿਤਾਗ ਜੈਨ ਆਗਮ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਇਕ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਕ੍ਰਿਤ ਵੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਅਤੇ ਧਰਮਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਵਿਵੇਚਨ ਸ਼੍ਰੀ ਸੁਤਰ ਕ੍ਰਿਤਾਗ ਸੁਤਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਸਵਰੂਪ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਇਸ ਬਾਰੇ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੋਲਮੇਜ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਪੁਰਾਤਨ ਇਤਿਹਾਸ ਸ਼੍ਰੀ ਸੁਤਰਕ੍ਰਿਤਾਗ ਸੁਤਰ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਨੇ ਵੀ ਪਾਵਦਕ (ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਮੱਤ) ਵਾਲੇ ਹਨ ਉਹ ਇਕ ਗੋਲਮੇਜ ਕਾਨਫਰੰਸ ਕਰਕੇ ਬੈਠਦੇ ਹਨ। ਉਥੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਠਦਾ ਹੈ "ਅਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ?" ਸਮਾਧਾਨ ਹੈ "ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਸੁੱਖ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ।" ਅੱਗ ਨੂੰ ਛੂਹਣ ਨਾਲ ਜੋ ਪੀੜ ਹੋਵੇਗੀ ਉਹ ਕਿਸੇ ਇਕ ਫਿਰਕੇ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਜਿਥੇ ਵੀ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮਾਤਰ ਹੈ ਉਥੇ ਅੱਗ ਦੇ ਸਪਰਸ਼ ਨਾਲ ਪੀੜ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੈ। ਅਹਿੰਸਾ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਅਹਿੰਸਾਂ ਦਾ ਆਧਾਰ ਖਾਲੀ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਹੀ ਜੀਵਨ ਨਹੀਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮੂਲ ਕੇਂਦਰ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਧਰਮ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਟਿਕਾਈ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ।

ਆਤਮਾ ਤੇ ਕਰਮ

"ਜੋ ਤੁਹਾਡੀ ਆਤਮਾ ਦੇ ਉੱਲਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਵਿਵਹਾਰ ਹੋਰ ਜੀਵਾਂ ਨਾਲ ਨਾ ਕਰੇ" ਇਹ ਇਕ ਸਿਧਾਂਤ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਸੁਤਰ ਕ੍ਰਿਤਾਗ ਵਿਚ ਈਸ਼ਵਰ ਕਰਤਾ ਦੀ ਗੱਲ ਆਈ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕਰਮ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਆ ਗਈ। "ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ" ਇਹ ਮੰਨਣ ਤੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਆਵੇਗੀ। ਪਰ ਕਰਮ ਦੀ ਗੱਲ ਹਰ ਜੀਵਨ, ਹਰ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ ਆਰਹਤ ਧਰਮ (ਜੈਨ ਧਰਮ) ਵਿਚ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਮੂਲ ਆਦਰਸ਼ ਹੈ, ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਚ ਛਿਪੇ ਆਤਮ ਤੱਤਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ। ਆਤਮਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹੋ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਇਕ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਭ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਹੁਣ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਢੂੰਡਦੇ ਜਾਵੋ, ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਆਪ ਇਕ ਨੂੰ ਸਮਝ ਜਾਵੋਗੇ। ਸਭ ਕੁਝ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਦ ਸਭ ਨੂੰ ਢੂੰਡਗੇ ਤਾਂ ਇਕ ਖੁਲ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਕ ਅਤੇ ਸਭ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਇਕ ਕਸੌਟੀ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ।

ਹੁਣ ਇਕ ਨੂੰ ਜਾਨਣਾ ਕਿ ਹੈ ? ਪਰਿਆਏ (ਅਵਸਥਾ) ਨੂੰ ਜਾਨਣਾ, ਪਰਿਆਏ ਦੇ ਕਿਸੇ ਭਾਗ ਨੂੰ ਜਾਨਣਾ । ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਡੂੰਘੇ (ਆਤਮਾ) ਉਤਰਦੇ ੨ ਉਥੋਂ ਤਕ ਪੁਜ ਜਾਣਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੁਝ ਬਚਦਾ ਨਹੀਂ । ਜੇ ਇਕ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ੨ ਉਸ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਅੰਤ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਤੁਹਾਡੀ ਅੱਖ ਤੋਂ ਔਝਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ।

ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਚਰਚਾਵਾਂ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਮਹੱਤਵ

ਸ੍ਰੀ ਸੂਤਰ ਕ੍ਰਿਤਾਂਗ ਵਿਚ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਚਰਚਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜੋ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਹ ਬਹੁਤ ਬੜੀ ਗੱਲ ਹੈ । ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਲੈ ਆਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੋਈ ਛੋਟਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਨ ਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਗੱਲ ਦੂਸਰੇ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਸਕੀਏ । ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਭਾਸ਼ਾ ਅੰਹਕਾਰ ਦੀ ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ । ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ । ਲੋਕ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਚੰਗਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਜੀਵਨ ਤੱਕ ਜਲਦ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਲੋਕ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਨੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ । ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਭਾਸ਼ਾ, ਗੋਤਰ ਜਾਤਿ ਦਾ ਅੰਹਕਾਰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ, ਮਨੁੱਖ ਤੇ ਹੋਰ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅਸਮਾਨਤਾ ਤੇ ਨਫਰਤ ਦੀ ਰੇਖਾ ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ।

ਈਸ਼ਵਰ ਕਰਤਾ ਬਾਰੇ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਚਾਰ

ਜੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਕੋਈ ਪੁੱਛੇ ਕਿ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦ ਦਸੋ । ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਖਾਂਗਾ ਈਕੋਲਜੀ (ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਆਪਸੀ ਸਹਿਯੋਗ) ਈਕੋਲਜੀ ਦੀ ਗੱਲ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਹੀ ਅਹਿੰਸਾ ਤੇ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦੀ ਗੱਲ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ।

ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਮੈਂ ਨਿਉਜਰਸੀ (ਯੂ ਐਸ ਏ) ਵਿਖੇ ਇਕ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਮੇਲਨ ਵਿਚ ਗਿਆ । ਉਥੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ 96 ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਭਿੰਨ ੨ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਬੈਠੇ ਸਨ ! ਇਸ ਵਿਚ ਇਜਰਾਈਲ, ਮਰਾਕੋ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਤੇ ਯਹੂਦੀ ਵਿਦਵਾਨ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ । ਉਸ ਸੰਮੇਲਨ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਡਾ. ਧਰਮਰਾਜਨ ਬੈਠੇ ਸਨ । ਇਹ ਵਿਦਵਾਨ ਡਾ. ਧਰਮ ਰਾਜਨ ਤੋਂ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦੀ ਈਸ਼ਵਰ ਦੇ ਕਰਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਜੈਨ ਮਾਨਤਾ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ । ਅਚਾਨਕ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ । ਡਾ. ਧਰਮ ਰਾਜਨ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਅਵਸਰ ਮਿਲ ਗਿਆ । ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ "ਅਚਾਰਿਆ ਜੀ ਆ ਗਏ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦੀ ਇਸ ਮਾਨਤਾ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛੋ ।"

3
ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਵਿਦਵਾਨ ਪੁਛਨ ਲਗੇ “ਸਾਹਿਬ, ! ਜੈਨ ਧਰਮ ਵਿਚ ਈਸ਼ਵਰ ਦੇ ਕਰਤਾ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ ? ਜੇ ਈਸ਼ਵਰ ਕਰਤਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਕਿਵੇਂ ਚਲੇਗਾ ?”

ਮੈਂ ਆਖਿਆ ਇਸ ਦਾ ਸਿਧਾ ਜਿਹਾ ਅਰਥ ਹੈ ਅੱਜ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਰਾਜਨੈਤਿਕ ਮੰਚ ਤੇ ਵੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਇਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਹੈ ਦੂਸਰੀ ਰਾਜਤੰਤਰ ਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਸੱਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾਂ ਜੋ ਸਾਡੇ ਇਥੇ ਰਹੀ ਹੈ ਰਾਜਾ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਾਸਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰਜਾਤੰਤਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਜਾ ਸ਼ਾਸਨ ਚਲਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਜਾਤੰਤਰ ਵਿਚ ਹਰ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹ ਹੈ ਅੱਜ ਵੀ ਅਮਰੀਕਾ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਰਵਉੱਚ (ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ) ਪਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਹਰ ਨਾਗਰਿਕ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਨਿਆਮ ਨਹੀਂ। ਕੋਈ ਵੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਯੋਗਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪਰ ਰਾਜਾ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਕਿ ਹਰ ਨਾਗਰਿਕ ਰਾਜਾ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਭੇਦ ਜੈਨ ਧਰਮ ਅਤੇ ਹੋਰ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚ ਹੈ।

ਅੱਪਾ ਸੋ ਪਰਮਅੱਪਾ ਆਤਮਾ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੈ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਵੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਬਣਨ ਯੋਗ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ।

ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਿਕਾ ਦਾ ਅਭਿਨੰਦਨ

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਜੈਨ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਾਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਜੈਨ ਸਾਧਵੀ ਸ੍ਰੀ ਸਵਰਨ ਕਾਂਤਾ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਹੱਥ ਹੈ। ਆਪ ਨੇ ਨਿਰਵਾਨ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਵਰਸ ਵਿਚ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦੀ ਵਰਨਣਯੋਗ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਸਵਰਨ ਕਾਂਤਾ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਅੱਜ ਤਕ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਲਈ ਜੋ ਜੋ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਜੈਨ ਧਰਮ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਾਣ ਦੀ ਭਗਿਰਥ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸਦਾ ਅਭਿਨੰਦਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਬਹੁਤ ਹੀ ਆਸਥਾਵਾਨ ਹਾਂ, ਸ਼ਰਧਾਵਾਨ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਸ਼ਾਵਾਨ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਕਾਸ, ਪ੍ਰਚਾਰ, ਪ੍ਰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਹਿਯੋਗ ਇਸੇ ਸ਼ੁਭ ਭਾਵ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਜੈਨ ਸਾਧਵੀ ਸ੍ਰੀ ਸਵਰਨ ਕਾਂਤਾ ਜੀ ਸਾਸ਼ਤਰਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰ, ਪੁਰਾਤੱਤਵ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਾਹਿਰ ਸਾਧਵੀ ਹਨ। ਆਪ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਪੁਸਤਕ ‘ਅਨਮੋਲ ਵਚਨ’ ਆਪ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਅਧਿਐਨ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ।

ਕੁਝ ਅਨੁਵਾਦਕਾ ਬਾਰੇ

ਸ੍ਰੀ ਸੂਤਰ ਕ੍ਰਿਤਾਂਗ ਸੂਤਰ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਸ੍ਰੀ ਰਵਿੰਦਰ ਜੈਨ (ਮਾਲੇਰਕੋਟਲਾ)

ਸ੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਜੈਨ [ਧੂਰੀ] ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਆਪ ਸਾਧਵੀ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਉਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਉਪਾਸਕ ਦਸ਼ਾਂਗ ਸੂਤਰ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰ ਚੁਕੇ ਹਨ ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਧਰਮ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਸੂਤਰ ਕ੍ਰਿਤਾਂਗ ਜੇਹੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਕਠੌਰ ਸਾਸਤਰ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਲਈ ਮੇਰਾ ਧੰਨਵਾਦ ਅਤੇ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਹ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਨੇ ਖੁੱਦ ਵੀ ਆਪਣਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋਕ ਭਾਸ਼ਾ ਅਰਥ ਮਾਗਧੀ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਸੂਤਰ ਕ੍ਰਿਤਾਂਗ ਨੂੰ ਜੋ ਲੋਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਲੈ ਆਉਂਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਸੁਨਹਿਰੀ ਅਵਸਰ ਮਿਲੇਗਾ। ਲੋਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ, ਲੋਕ ਸਾਧਾਰਣ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ, ਜੈਨ ਧਰਮ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਜਾਨਣਗੇ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹਾਨ ਗੱਲ ਹੈ।

ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਕਮੀ ਕਾਫੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜੈਨ ਧਰਮ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਸੀ। ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਜੈਨ ਸਾਸਤਰ ਤੇ ਆਗਮ ਨੂੰ ਅਨੁਵਾਦਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਸੀ।

ਇਕ ਬਹੁਤ ਬੜੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਵਿਚਾਰ ਧਾਰਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਜੋ ਬੀੜਾ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਮੈਂ ਇਕ ਵਾਰ ਫੇਰ ਅਭਿਨੰਦਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਅਤੇ ਸਾਧਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਅਹਿੰਸਾ ਵਿਹਾਰ
ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ

ਜੈਨ ਅਚਾਰੀਆ ਸੁਸ਼ੀਲ ਕੁਮਾਰ
(ਅਰਹਤ ਸੰਘ ਜੈਨ ਅਚਾਰੀਆ ਸ੍ਰੀ ਸੁਸ਼ੀਲ ਕੁਮਾਰ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ)

ਦੇ ਸ਼ਬਦ

ਡਾ. ਨਲਿਨੀ ਬਲਬੀਰ

ਫਰਾਂਸ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪੈਰਿਸ

ਜੈਨ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਗਿਆਰਾਂ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ 'ਸੁਯਗਡੰਗ' ਸੂਤਰ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਸਥਾਨ ਹੈ ਫੇਰ ਵੀ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਅਨੇਕਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਆਂ ਤੋਂ ਅਨੋਖਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਪੁਰਾਣੇ ਜੈਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਪੱਖੋਂ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਕਈ ਦੂਸਰੇ ਅਨੇਤੀਰਥੀ (ਹੋਰ ਮੱਤਾਂ ਵਾਲੇ) ਮੱਤਾਂ ਦਾ ਵਿਵਰਨ ਜਿਆਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਆਵਾਦ, ਵੇਦਾਂਤ ਅਤੇ ਨਿਯਤੀਵਾਦ ਦਾ ਵਰਨਣ ਤੇ ਖੰਡਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਅਰਧ ਮਾਗਧੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਨਾਂ "ਸੁਯਗਡੰਗ" ਹੈ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ ਸੂਤਰ ਕ੍ਰਿਤਾਂਗ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹੈ। ਪਰ ਕਈ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅਰਧ ਮਾਗਧੀ 'ਸੁਯ' ਦਾ ਭਾਵ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਸੁੱਚੀ ਭਾਵ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਹੈ।

ਸੁਯਗਡੰਗ ਦੇ ਦੋ ਸ਼ਰੁਤ ਸੰਕਧ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਰੁਤ ਸੰਕਧ ਜਿਆਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਕਧ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਛੰਦਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਧਿਐਨਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਵੇਤਾਲਿਆ, ਪੁਰਾਣੀ ਆਰਿਆ ਆਦਿ ਵਰਿਤਾਂ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸੁਖਮ ਪਰਿਖਨ, ਭਾਰਤੀ ਛੰਦ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਇਸ ਸ਼ਰੁਤ ਸੰਕਧ ਦੇ 16 ਅਧਿਐਨ ਹਨ। ਮਤ ਮਾਤਰਤੰਤਰਾਂ ਦੇ ਖੰਡਨ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਇਸ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ਿਆ ਦਾ ਉਲੇਖ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਛੇਵੇਂ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਸਤੁਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਅਧਿਐਨਾਂ ਵਿਚ ਨਿਰਗ੍ਰੰਥ (ਜੈਨ ਸਾਧੂਆਂ) ਨੂੰ ਸਾਵਧਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਜਮੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਕਸ਼ਟਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਚਰਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਨਰਕ ਵਿਚ ਕਿਹੜੇ ਦੁੱਖ ਹਨ? ਚਰਿੱਤਰ ਹੀਣ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਸੁਯਗਡੰਗ ਦੇ ਛੋਟੇ ਪਦਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਦੂਸਰੇ ਸ਼ਰੁਤ ਸੰਕਧ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ 7 ਅਧਿਐਨ ਹਨ। ਇਹ ਭਾਗ ਜਿਆਦਾ ਗੱਦ

ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਰੁਤ ਸੰਕਧ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਨਹੀਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਰੁਤ ਸੰਕਧ ਹੈ।

ਮੂਲ ਸੂਤਰ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਘਟੋ ਘੱਟ ਤਿੰਨ ਵਿਆਖਿਆ ਲਿਖੀਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਅਚਾਰੀਆ ਭੱਦਰਵਾਹੁ ਸਵਾਮੀ ਦੀ ਨਿਰਯੁਕਤੀ, ਦੂਸਰੀ ਜਿਨਦਾਸ ਅਚਾਰੀਆ ਰਚਿੱਤ ਚੁਰਨੀ। ਇਹ ਦੋਹੇ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਹਨ। ਸ਼ੀਲਾਂਕਾਚਾਰਿਆ ਨੇ ਨੌਵੀਂ ਸਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਟੀਕਾ ਲਿਖੀ ਹੈ ਜੋ ਮੂਲ ਸੂਤਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਸਹਾਇਕ ਹੈ।

ਸੁਯਗੰਡਿੰਗ ਸੂਤਰ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕਈ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ ਲਗਭਗ ਇਕ ਸੌ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਡਾ. ਹਰਮਨ ਜੈਕੋਬੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਨੁਵਾਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ।¹ ਜਰਮਨ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਡਾ. ਸੁਬਰਿੰਗ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਸ਼ਰੁਤ ਸੰਕਟਾਂ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ।² ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸੁਯਗੰਡਿੰਗ ਸੂਤਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚ ਯੋਰਪ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਸ਼ੋਧ ਲੇਖ ਛਪੇ ਹਨ³। ਵਿਦਵਾਨ ਲੋਕ ਇਸ ਸੂਤਰ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਪ੍ਰਤਿ ਰੁਚੀ ਰਖਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਆਗਮ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਛੱਪ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਯੋਗ ਉਦਮ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਿਕਾ ਜੈਨ ਸਾਧਵੀ ਸ਼੍ਰੀ ਸਵਰਨ ਕਾਂਤਾ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜੈਨ ਸਾਧਵੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪਹਿਚਾਨ ਦੀ ਮੋਹਤਾਜ ਨਹੀਂ। ਆਪ ਖੁਦ ਜੈਨ ਆਗਮਾਂ ਦੀ ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਹਨ। ਆਪ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ, ਗੁਜਰਾਤੀ, ਰਾਜਸਥਾਨੀ, ਹਿੰਦੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਆਪ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਖੇਤਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੈ ਆਪ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਨਾਲ 1972 ਤੋਂ 25ਵੀਂ ਮਹਾਵੀਰ ਨਿਰਵਾਨ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਸੰਯੋਜਿਕਾ ਸਮਿਤੀ ਪੰਜਾਬ, ਮਾਲੇਰਕੋਟਲਾ ਪੰਜਾਬੀ ਜੈਨ ਸਾਹਿਤ ਤੋਂ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਜਾਣੂ ਕਰਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਧਵੀ ਜੀ ਖੁਦ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸਾਧਵੀ ਲੇਖਿਕਾ ਹਨ। ਆਪ ਦੀ ਨਵੀਂ ਪੁਸਤਕ **ਅਨਮੋਲ ਵਚਨ** ਆਪ ਦੇ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪ ਨੇ ਪੁਰਾਤਨ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਭੰਡਾਰਾਂ ਤੋਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ **ਨਿਰਵਾਨ ਪਥਿਕ** ਛਪਾਇਆ ਸੀ। ਜੈਨ ਸਥਾਨਕ ਵਾਸੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾਂ ਦੀ ਸਾਧਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਆਪ ਜੈਨ ਏਕਤਾ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਖਦੇ ਹਨ ਆਪ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੈ। ਆਪ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਨਾਲ ਹਿੰਦੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਜੈਨ ਲੇਖਿਕਾ ਸਾਧਵੀ ਪਾਰਵਤੀ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਵਤੀ ਜੈਨ ਐਵਾਰਡ, ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਮਹਾਵੀਰ ਜੈਨ ਵੈਜੀਟੇਰੀਅਨ ਐਵਾਰਡ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਪਾਰਵਤੀ ਜੈਨ ਐਵਾਰਡ ਡਾ. ਵੀ ਭੱਟ, ਡਾ. ਕਲਾਸਬਰੁਨ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਡਾ. ਕੈਯਾ ਨੂੰ ਮਿਲ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। 1988 ਵਿਚ ਇਹ ਐਵਾਰਡ ਮੈਨੂੰ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਾਧਵੀ ਸ਼੍ਰੀ ਸਵਰਨ ਕਾਂਤਾ ਜੀ ਵਿਚ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਰੂਪ ਵੇਖਦੀ ਹਾਂ। ਸਾਧਵੀ ਜੀ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਪੰਜਾਬ ਹੈ ਜੋ

ਪੰਜਾਬੀ ਪ੍ਰਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋਣਾ ਸਹਿਜ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਿਤੀ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਅਤੇ ਭਾਵ ਬੰਦਨ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਮੈਂ ਜਲਦ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰਖਦੀ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਕੁਝ ਜੈਨ ਧਰਮ ਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਬਾਰੇ ਜਾਣ ਸਕਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਜੈਨ ਧਰਮ ਪ੍ਰਤਿ ਬੜਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਰਵਿੰਦਰ ਜੈਨ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਜੈਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਪੰਜਾਬੀ ਜੈਨ ਸੰਘ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿਧ ਸ਼ਾਵਕ (ਉਪਾਸਕ) ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਉਪਾਸਕ ਦਸਾਂਗ ਸੂਤਰ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਉਤਰਾ ਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਭਾਰਤ ਯਾਤਰਾ ਦੌਰਾਨ ਕਈ ਵਾਰ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਧਰਮ ਭਰਾ, ਜੈਨ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਰ ਕਰਨ, ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਯੋਗ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਿਖਾਉਣ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਨੁਵਾਦ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਸੁਯਗੰਡਗ ਸੂਤਰ ਤੇ ਇਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਭੂਮਿਕਾ "ਜੈਨ ਧਰਮ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਜਾਣਕਾਰੀ" ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਜੈਨ ਧਰਮ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੈ। ਹਰ ਪਾਠ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਛੋਟੀ ਜੇਹੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਹੈ। ਕਠਿਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਸ਼ੀਲਾਂਕਾ ਅਚਾਰਿਆ ਦੇ ਟੀਕਾ ਦੇ ਅਧਾਰ ਦੇ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਦੋਹਾਂ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ ਅਤੇ ਅਨੁਵਾਦਕਾਂ ਦੀ ਸਫਲ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਮੈਂ ਪ੍ਰੇਰਿਕਾ ਜੈਨ ਸਾਧਵੀ ਸ੍ਰੀ ਸਵਰਨ ਕਾਂਤਾ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਅਤੇ ਅਨੁਵਾਦਕ ਰਵਿੰਦਰ ਜੈਨ ਪਰਸ਼ੋਤਮ ਜੈਨ ਦੇ ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ।

ਹਥਲੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਧਿਐਨ ਨਾਲ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦੇ ਭਾਈ ਅਤੇ ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਹੋਵੇ, ਇਹੋ ਮੇਰੀ ਮੰਗਲ ਕਾਮਨਾ ਹੈ।

DR. NALINI BALBIR
France University, PARIS

—ਡਾ. ਨਲਿਨੀ ਬਲਵੀਰ
ਪੈਰਿਸ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਫਰਾਂਸ

ਹਵਾਲੇ :

(1) H. Jacobi, **Jaina Sutras**. Part II. Oxford, 1895. Sacred Books of the East. Vol. 45.

(2) W. Schubring, **Worte Mahaviras**. Gottinged, 1926.

(3) W. B. Bollee, **Studien zum Suyagada**. Wiesbaden 1977, II. Wiesbaden 1988. K. R. Norman, **Suyadamga Studies**. Wiener Zeitschrift für die Kunde Sudasiens 25 [1981], pp. 195-203, H. Tiken, **Textual Problems in a Early Canonical Jaina Text**, Wiener Zeitschrift für die Kunde Sudasiens 30 [1986], pp. 5-25.

ਅਨੁਵਾਦਕਾਂ ਦੀ ਕਲਮ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਸੂਤਰ ਕ੍ਰਿਤਾਂਗ ਸੂਤਰ ਦੀ

ਭੂਮਿਕਾ

ਰਵਿੰਦਰ ਜੈਨ, ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਜੈਨ
ਮਲੇਰਕੋਟਲਾ

ਭਾਰਤੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰਮਣ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਸ਼੍ਰਮਣਾਂ ਦੀਆਂ ਅਜ ਕਲ ਦੋ ਹੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਫੈਲੀਆਂ ਹਨ 1) ਜੈਨ ਅਤੇ 2) ਬੁੱਧ। ਸ਼੍ਰਮਣ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਦਰਸ਼ਨ, ਚਿੰਤਨ ਨੂੰ ਬੇਹੱਦ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਵਰਨਣ ਅਸੀਂ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿਚ ਕਰ ਆਏ ਹਾਂ। ਜੈਨ ਧਰਮ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਅਨਾਦਿ ਹੈ ਤੀਰਥੰਕਰ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਅਨਾਦਿ ਹੈ ਅਨੰਤ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੁਕਤੀ ਜੀਵ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਸੋ ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਜੀਵ ਆਤਮਾ, ਕਰਮ ਬੰਧ ਦੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦਸ ਸਕਦਾ, ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੈਨ ਤੀਰਥੰਕਰ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਬਾਰੇ ਦਸਣਾ ਕਠਿਨ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਜੈਨ ਕਾਲ (ਯੁਗ) ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਦੇ ਤੀਸਰੇ ਯੁਗ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਅਤੇ ਚੌਥੇ ਆਰੇਦੇਸ਼ੂਰ ਵਿਚ ਹੋਣ (ਭਰਤ ਖੰਡ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ) ਤੀਰਥੰਕਰ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਦੇ ਵਾਰਿਸ ਹਾਂ। ਸਾਧੂ, ਸਾਧਵੀ, ਸ਼੍ਰਾਵਕ ਤੇ ਸ਼੍ਰਾਵਿਕਾ ਰੂਪੀ ਤੀਰਥ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਨ ਕਾਰਣ, ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਤੀਰਥੰਕਰ ਗੋਤਰ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕਾਰਣ ਤੀਰਥੰਕਰ ਕੇਵਲ ਗਿਆਨ ਹੋਣ ਤੇ ਧਰਮ ਰੂਪੀ ਤੀਰਥ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਭੂਤ ਵਿਚ ਤੀਰਥੰਕਰ ਹੋਏ ਸਨ, ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਹੋਣਗੇ। ਅਸੀਂ ਜਿਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਉਥੇ 24 ਤੀਰਥੰਕਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਹੈ। ਭਗਵਾਨ ਰਿਸ਼ਵ ਦੇਵ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਵਰਧਮਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਤਕ 24 ਤੀਰਥੰਕਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਤੀਰਥ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਸਮੇਂ ਜੋ ਜੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਗਨਧਰਾਂ ਨੇ ਲੋਕ ਚਿੱਤ ਲਈ ਸੂਤਰ ਬੰਧ ਕੀਤਾ ਇਹ ਗਨਧਰਾਂ ਦੀ ਪੁਰਾਤਨ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਹੈ। ਆਚਾਰੰਗ ਆਦਿ 11 ਅੰਗ, 12 ਉਪਾਂਗ 14 ਪੂਰਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਪੁਰਾਤਨ ਹੈ।

ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਤੀਰਥੰਕਰ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦੇ ਧਰਮ ਰਾਜ ਦੇ ਵਾਸੀ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਚੇਲੇ ਗਨਧਰ ਗੋਤਮ ਇੰਦਰ ਭੂਤੀ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਸ਼ੁਰੂਤ ਗਿਆਨ (ਯਾਦ ਕਰਨ) ਦੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਰਹੀ ਜੋ ਕਿ ਮਹਾਵੀਰ ਦੇ ਨਿਰਵਾਨ ਦੇ 993 ਸਾਲ ਤਕ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ

ਕਾਇਮ ਰਹੀ। ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦੇ ਇਕ ਹੋਰ ਗਨਧਰ ਸੁਧਰਮਾ ਸਨ, ਜੋ ਇੰਦਰ ਭੂਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦੀ ਅਚਾਰਿਆ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਬਣੇ। ਆਪ ਦੇ ਚੇਲੇ ਅੰਤਮ ਕੇਵਲ ਗਿਆਨੀ, ਸ੍ਰੀ ਜੰਬੂ ਹਨ। ਜੋ ਰਾਜਗ੍ਰਹਿ ਦੇ ਇਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਵਿਉਪਾਰੀ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਜੰਬੂ ਸਵਾਮੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਸੁਧਰਮਾਂ ਸਵਾਮੀ ਤੋਂ ਜੋ ਕੁਝ ਸੁਣਿਆ, ਇਹੋ ਸ੍ਰੀ ਸੁਧਰਮਾ ਸ੍ਰੀ ਜੰਬੂ ਵਾਰਤਲਾਪ ਮਹਾਵੀਰ ਬਾਣੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਸ਼ਵੇ-ਤਾਵਰ ਜੈਨ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ।

ਜੈਨ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਹੈ ਕਿ ਤੀਰਥੰਕਰ ਜੋ ਕੁਝ ਬੋਲਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੇਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੂਤਰ ਰੂਪ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਨੂੰ ਜੈਨ ਆਂਗਮ ਵਿਚ ਗਣੀ ਪਿਟਕ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਆਗਮਾ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਤ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਸੁਰਖਿਅਤ ਰਖਣ ਲਈ ਮਥੁਰਾ, ਪਾਟਲੀਪੁਤਰ ਅਤੇ ਬਲੱਭੀ ਵਿਖੇ 5 ਸੰਗਿਤੀਆਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਬਲੱਭੀ ਦੀ ਅੰਤਿਮ ਸਭਾ ਵਿਚ ਦੇਵਾਅਰਧਗਣੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ੁਰੂਤ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਲਿਖ ਦਿਤਾ। ਸੋ ਇੰਨਾ ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ ਪੈਣ ਕਾਰਣ ਆਗਮਾਂ ਦੀ ਮੂਲ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਫਰਕ ਆਉਣਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੈ। 12-12 ਸਾਲ ਦੇ ਲੰਬੇ ਅਕਾਲ, ਰਾਜਿਆ ਦੀਆਂ ਲੜਾਈਆਂ ਨੇ 14 ਪੁਰਵਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਬਿਲਕੁਲ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਇਥੇ ਹੀ ਵੱਸ ਨਹੀਂ, ਆਗਮਾ ਦੇ ਉਸ ਅਕਾਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਫਰਕ ਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਨੰਦੀ ਸੂਤਰ ਵਿਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿਆਕਰਨ ਸੂਤਰ ਦਾ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੀ ਨਵਾਂ ਹੈ। ਆਚਾਰੰਗ ਸੂਤਰ ਦਾ ਇਕ ਅਧਿਐਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਬਾਹਰਵਾਂ ਦਰਿਸ਼ਟੀਵਾਦ ਅੰਗ ਲੋਪ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ ਦਿਗੰਵਰ ਜੈਨ ਮਾਨਤਾ ਸ਼ਵੇਤਾਵਰ ਜੈਨ ਮਾਨਤਾ ਰਾਹੀਂ ਮਨੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਗਮਾਂ ਨੂੰ ਮਹਾਵੀਰ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੀ। ਪਰ ਦਿਗੰਵਰ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੈਨ ਅਚਾਰਿਆ ਦੇ ਬਣਾਏ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੂੰ ਆਗਮਾ ਜਿਹਾ ਸਨਮਾਨ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਆਗਮ ਕਾਲ ਦੀ ਪੁਰਵ 6ਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ 5ਵੀਂ ਸਦੀ ਹੈ ਮਹਾਵੀਰ ਨਿਰਵਾਨ ਤੋਂ 1000 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਆਗਮਾਂ ਦੇ ਸੰਕਲਨ ਅਤੇ ਲੇਖਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ।

ਆਗਮਾ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਤਨ ਅਚਾਰੰਗ ਸੂਤਰ ਦਾ ਪ੍ਰਥਮ ਸ਼ੁਰੂਤ ਸਕੰਧ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਇਸ ਆਗਮ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਵੀ ਪਤਾ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਆਗਮਾ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਸਮਾਂ ਤਾਂ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

11 ਅੰਗਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਉਪਾਗ, ਮੂਲ, ਛੇਦ ਆਦਿ ਸੂਤਰ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਕਲਨ ਕਰਤਾ ਆਰਿਆ ਸ਼ਿਅਮ (ਵੀਰ ਸੰਮਤ 335) ਅਤੇ ਅਚਾਰੀਆ ਭੱਦਰਵਾਹੂ 357 ਈ. ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨ ਨੂੰ ਰਚਿਅਤਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਇਹ ਮਾਨਤਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੱਖੋਂ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਕਿਉਂਕਿ 11 ਅੰਗ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਾਗਾਂ ਦਾ ਜਿਕਰ ਵਾਰ 2 ਆਇਆ ਹੈ। ਭਗਵਤੀ ਸੂਤਰ ਇਸ ਦਾ ਉਦਾਹਰਨ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ

ਅਚਾਰੀਆ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਹੋਣ ਵਾਰੇ ਕੋਈ ਸੰਕੇਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਸੰਕਲਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਚਾਰੀਆ ਸੰਯਵੰਭਾ ਨੂੰ ਦਸ਼ਵੈਕਾਲਿਕ ਸੂਤਰ ਦਾ ਸੰਕਲਨ ਕੀਤਾ। ਕਈ ਅਚਾਰੀਆ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਗਮਾਂ ਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਟੀਕਾ, ਭਾਸ਼ਾ, ਚੁਰਨੀ ਲਿਖਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਗਮਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਵਿਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਅੰਗ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸੂਤਰ ਕ੍ਰਿਤਾਂਗ ਦਾ ਮਹੱਤਵ

11 ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ ਸਰਵਪ੍ਰਥਮ ਆਚਾਰੰਗ ਸੂਤਰ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਾਸਤਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾ ਸਥਾਨ ਦੇਨਾ ਤਰਕ ਸੰਗਤ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਧਰਮ ਸੰਘ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਆਚਾਰ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਹੈ। ਅਚਾਰ ਸੰਘਤਾ ਦੀ ਮਾਨਵ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੁਖਤਾ ਹੈ। ਆਚਾਰੰਗ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾ ਸਥਾਨ ਦੇਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਵਸਤੂ ਵੀ ਹੈ। ਆਚਾਰੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ੍ਰੀ ਸੂਤਰ ਕ੍ਰਿਤਾਂਗ ਸੂਤਰ ਦਾ ਨਾਂ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਕ੍ਰਮ ਦਾ ਕਾਰਣ ਅਤੇ ਸਰੋਤ ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ। ਹਾਂ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਕਿ ਦਿਗੰਵਰ ਅਤੇ ਸ਼ਵੇਤਾਵਰ ਪ੍ਰੰਪਰਾਵਾਂ ਵਿਚ ਆਗਮਾਂ ਦਾ ਇਕੋ ਕ੍ਰਮ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਸੂਤਰ ਕ੍ਰਿਤਾਂਗ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਪੱਖ ਪ੍ਰਮੁਖਤਾ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਆਚਾਰੰਗ ਵਿਚ ਆਚਰਣ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੈਨ ਪ੍ਰੰਪਰਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਏਕਾਂਤ ਵਿਚਾਰ ਧਾਰਾਂ ਅਤੇ ਏਕਾਂਤ ਆਚਾਰ ਅਸਵਿਕਾਰ ਕਰਦੀ ਆਈ ਹੈ। ਆਚਾਰ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਸੁਮੇਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਜੈਨ ਪ੍ਰੰਪਰਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਆਚਾਰੰਗ ਵਿਚ ਵੀ ਸੁਖਮ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੂਸਰੇ ਮੱਤਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਪਰ ਆਚਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁਖਤਾ ਹੀ ਆਚਾਰੰਗ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ। ਸੂਤਰ ਕ੍ਰਿਤਾਂਗ ਵਿਚ ਦੂਸਰੇ ਮੱਤਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਸਪਸ਼ਟ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੂਤਰ ਕ੍ਰਿਤਾਂਗ ਸੂਤਰ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਬੁੱਧ ਪ੍ਰੰਪਰਾਂ ਦੇ ਅਭਿਧੰਮਪਿੱਟਕ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬੁੱਧ ਨੇ 62 ਦੂਸਰੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕਾਂ ਮੱਤਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਸੂਤਰ ਕ੍ਰਿਤਾਂਗ ਸੂਤਰ ਦੇ ਸਵ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਪਰ ਸਮੇਂ ਅਧਿਐਨਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੈ। ਵਿਰਤੀਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਸੂਤਰ ਵਿਚ 363 ਮੱਤਾਂ ਦੇ ਖੰਡਨ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਹ ਮੱਤ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ।

—ਭੇਦ

ਕ੍ਰਿਆਵਾਦੀ	180
ਅਕ੍ਰਿਆਵਾਦੀ	84
ਅਗਿਆਨਵਾਦੀ	67
ਵਿਨੈਵਾਦੀ	32

ਸ਼ਵੇਤਾਵਰ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਮਵਯਾਂਗ ਸੂਤਰ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਸੂਤਰ ਕ੍ਰਿਤਾਂਗ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਸਵ ਸਮੇਂ, ਪਰਸਮੇ, ਜੀਵ, ਅਜੀਵ, ਪੁੰਨ, ਪਾਪ, ਆਸ਼ਰਵ,

ਸੰਬਰ ਨਿਰਜਰਾ, ਬੰਧ ਤੇ ਮੋਕਸ਼ ਤੱਤਵਾਂ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ। ਨੰਦੀ ਸੂਤਰ ਅਨੁਸਾਰ ਸੂਤਰ ਕ੍ਰਿਤਾਂਗ ਵਿਚ ਲੋਕ, ਅਲੋਕ, ਅਲੋਕਾ ਲੋਕ, ਜੀਵ ਅਤੇ ਅਜੀਵ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੈ।

ਦਿਗੰਵਰ ਜੈਨ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਜਵਾਰਤਿਕ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਸੂਤਰ ਕ੍ਰਿਤਾਂਗ ਵਿਚ ਗਿਆਨ, ਵਿਨੈ, ਕਲਪ, ਅਕਲੱਪ, ਵਿਵਹਾਰ ਧਰਮ ਅਤੇ ਭਿੰਨ ੨ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਸੀ। ਪਰ ਹੁਣ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਸੂਤਰ ਕ੍ਰਿਤਾਂਗ ਸੂਤਰ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ।

ਸ੍ਰੀ ਸੂਤਰ ਕ੍ਰਿਤਾਂਗ ਸੂਤਰ ਦਾ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਜਗਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਪੱਖੋਂ ਅਚਾਰੰਗ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਸੂਤਰ ਕ੍ਰਿਤਾਂਗ ਸੂਤਰ ਦੇ ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਦੋ ਸ਼ਰੁਤ ਸੰਕਧ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਪਹਿਲੇ ਸ਼ਰੁਤ ਸੰਕਧ ਦੇ 16 ਅਧਿਐਨ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਸਮੇਂ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਚਾਰ ਉਦੇਸ਼ਕ ਹਨ ਇਸ ਵਿਚ ਵੀਤਰਾਂਗ ਦੇ ਅਹਿੰਸਾ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਦਸਦੇ ਹੋਏ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਮੱਤਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਦੂਸਰਾ ਵੈਤਾਲਿਆ ਅਧਿਐਨ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਉਦੇਸ਼ਕ ਹਨ ਵੈਤਾਲਿਆ ਛੰਦ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਨਾਮ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਵੈਰਾਗ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ।

ਤੀਸਰਾ ਅਧਿਐਨ ਉਪਸਰਗ ਨਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ 4 ਉਦੇਸ਼ਕ ਵਿਚ ਸੰਜਮੀ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਦਾ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਵਰਨਣ ਹੈ।

ਚੌਥਾ ਇਸਤਰੀ ਪਰੀਗਿਆ ਅਧਿਐਨ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਉਦੇਸ਼ਕਾਂ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮ-ਚਾਰੀ ਜੀਵ ਨੂੰ ਇਸਤਰੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਖਤਰਿਆ ਤੋਂ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਸਾਵਧਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪੰਜਵਾਂ ਨਿਰੈ ਵਿਭਕਤੀ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਦੋ ਉਦੇਸ਼ਕਾਂ ਵਿਚ ਨਰਕ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਕੇ ਪਾਪ ਤੋਂ ਬਚਨ ਦੀ ਹਿਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਛੇਵਾਂ ਅਧਿਐਨ ਵੀਰ ਸਤੁਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਚਾਰੀਆ ਸੁਧਰਮਾਂ ਸਵਾਮੀ ਨੇ ਅਪਣੇ ਗੁਰੂ ਤੀਰਥੰਕਰ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦੀ ਛੰਦ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸੁੰਦਰ ਸਤੁਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਸਤਵਾਂ ਕੁਸ਼ੀਲ ਭਾਸ਼ਿਤ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ ਚਾਰਿਤਰ ਹੀਣ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਅੱਠਵਾਂ ਵੀਰਜ ਅਧਿਐਨ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ੁਭ ਅਤੇ ਅਸ਼ੁਭ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਸਵਰੂਪ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਨੌਵਾਂ ਧਰਮ ਅਧਿਐਨ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਧਰਮ ਦਾ ਸਵਰੂਪ ਹੈ।

ਦਸਵਾਂ ਸਮਾਧਿ ਅਧਿਐਨ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਧਰਮ ਵਿਚ ਸਥਿਰਤਾ ਬਾਰੇ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਗਿਆਰਵਾਂ ਮਾਰਗ ਅਧਿਐਨ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਛੁਟਨ ਦਾ

ਮਾਰਗ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਬਾਹਰਵਾਂ ਸਮੋਸਰਨ ਅਧਿਐਨ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਆਵਾਦੀ, ਅਕ੍ਰਿਆਵਾਦੀ, ਵਿਨੋਵਾਦੀ ਅਤੇ ਅਗਿਆਨਵਾਦੀ ਮੱਤਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਤੋਹਰਵਾਂ ਯਥਾਤੱਥ ਨਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਮਨ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਚਿੱਤਰਨ ਹੈ ।

ਚੌਹਦਵਾਂ ਗ੍ਰੰਥ ਅਧਿਐਨ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਰਾਹ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੈ ।

ਪੰਦਰਵਾਂ ਆਦਾਨਿਆਂ ਅਧਿਐਨ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਾਰ ਹੈ ।

ਸੋਲਹਵਾਂ ਅਧਿਐਨ ਗੱਦ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਭਿਖਸੂ (ਸ਼੍ਰਮਣ) ਦਾ ਸਵਰੂਪ ਠੀਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਮਝਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਦੂਸਰਾ ਸ਼ੁਰੂਤ ਸੰਕਧ

ਸ੍ਰੀ ਸੂਤਰ ਕ੍ਰਿਤਾਂਗ ਸੂਤਰ ਦੇ ਸੱਤ ਅਧਿਐਨ ਹਨ । ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰੰਡਰਿਕ ਅਧਿਐਨ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਕਮਲ ਦੀ ਉਪਮਾ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਵਰੂਪ ਦਾ ਵਰਨਣ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪਕ ਰਾਹੀਂ ਚਾਰ ਪ੍ਰਮੁੱਖਾਂ ਮੱਤਾਂ ਦੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੈ ਪੰਜਵਾਂ ਤਿਆਗੀ ਭਿਖਸੂ ਹੈ । ਸਾਰੇ ਇਕ ਕਮਲ ਨੂੰ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਦਲ ਦਲ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਤਿਆਗੀ ਭਿਖਸੂ ਕਮਲ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਤੱਪ ਤਿਆਗ ਸਦਕਾ ਅਵਾਜ ਦੇ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਸੂਤਰਕਾਰ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਦਸਨਾ ਹੈ ਕਿ ਤਿਆਗ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਧਰਮ ਰੂਪੀ ਕਮਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਇਸ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ ਭਿੰਨ 2 ਮਤਾਂ ਦੇ ਭਿਖਸੂਆ ਦਾ ਵਰਨਣ ਵੀ ਹੈ । ਦੂਸਰੇ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਆਸਥਾਨਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੈ ਜੋ ਕਰਮਬੰਧ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹਨ । ਤੀਸਰਾ ਅਧਿਐਨ ਅਹਾਰ ਪਰਿਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਤਰੱਸ ਅਤੇ ਸਥਾਵਰ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਭੋਜਨ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਚੌਥਾ ਅਧਿਐਨ ਪ੍ਰਤਿਖਿਆਨ (ਪਛਖਾਣ) ਨਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਤਿਆਗ, ਪਛਖਾਣ, ਵਰਤ ਤੇ ਨਿਅਮ ਦਾ ਸਵਰੂਪ ਹੈ । ਪੰਜਵਾਂ ਆਚਾਰ ਸ਼ੁਰੂਤ ਅਧਿਐਨ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਤਿਆਗਨ ਯੋਗ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕ ਮਾਨਤਾਵਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਛੇਵਾਂ ਅਧਿਐਨ ਆਦਰਕਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਈਰਾਨ ਦੇ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਆਦਰਕ ਮੁਨੀ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਿਰਤਾਂਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜੈਨ ਭਿਖਸੂ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਖੁਸ਼ਕੀ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੇ ਸਨ । ਇਸ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ ਆਦਰਕ ਮੁਨੀ ਦੀ ਅਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿਧ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕਾਂ ਨਾਲ ਤੱਤਵ ਚਰਚਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕਾਂ ਵਿਚ ਮੰਖਲੀ ਪੁਤਰ ਗੋਸ਼ਾਲਕ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹੈ । ਸੱਤਵਾਂ ਅਧਿਐਨ ਨਾਲੰਦੀਆ

ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਗਨਧਰ ਇੰਦਰ ਭੂਤੀ ਦਾ ਨਾਲੰਦਾ ਵਿਖੇ ਦਿਤਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਰਜ ਹੈ। ਇਸ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਭਗਵਾਨ ਪਾਰਸ਼ਨਾਥ ਅਤੇ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦੇ ਸ਼ਿਸ਼ਾ ਦੇ ਮੱਤਭੇਦ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੈ।

ਟੀਕਾ ਅਤੇ ਨਿਰਯੁਕਤੀ

ਇਸ ਸ਼ਾਸਤਰ ਤੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਨਿਰਯੁਕਤੀ ਅਚਾਰੀਆ ਭੱਦਰਵਾਹੂ ਸਵਾਮੀ ਨੇ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਸ਼ੀਲਾਕਾ ਅਚਾਰੀਆ ਨੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਾਲ ਟੀਕਾ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਤੇ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਸਥਾਨਕਵਾਸੀ ਜੈਨ ਫਿਰਕੇ ਵਿਚ ਗੁਜਰਾਤੀ ਰਾਜਸਥਾਨੀ ਟੱਬਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਬਹੁਤ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ।

ਅਨੁਵਾਦ ਸਹਾਇਕ ਪ੍ਰਤਿਆ

ਅਸੀਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਾਠ ਅਤੇ ਅਰਥ ਦਾ ਨਿਰਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਟਿਪਣੀ ਲਈ ਵੀ ਅਸੀਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁੱਚੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :

1. ਸ੍ਰੀ ਸੂਤਰ ਕ੍ਰਿਤਾਂਗ ਸੂਤਰ (ਨਿਰਨੇ ਸਾਗਰ ਪ੍ਰੈਸ ਟੀਕਾ-ਚੁਰਣੀ ਵਾਲਾ)
2. ਸ੍ਰੀ ਸੂਤਰ ਕ੍ਰਿਤਾਂਗ ਸੂਤਰ (ਹਿੰਦੀ ਅਨੁਵਾਦ)—ਅਚਾਰੀਆ ਅਮੋਲਕ ਰਿਸ਼ੀ ਜੀ
3. ਸ੍ਰੀ ਸੂਤਰ ਕ੍ਰਿਤਾਂਗ ਸੂਤਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ—ਡਾ. ਹਰਮਨ ਜੈਕੋਬੀ ਜਰਮਨ
4. ਸ੍ਰੀ ਸੂਤਰ ਕ੍ਰਿਤਾਂਗ ਸੂਤਰ ਭਾਗ 1-4 ਅਚਾਰੀਆ ਸ੍ਰੀ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ (ਹਿੰਦੀ ਟੀਕਾ ਅਨੁਵਾਦ)
5. ਸ੍ਰੀ ਸੂਤਰ ਕ੍ਰਿਤਾਂਗ ਸੂਤਰ (ਹਿੰਦੀ) ਅਚਾਰੀਆ ਸ੍ਰੀ ਘਾਸੀ ਰਾਮ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਜਰਾਤੀ।
6. ਸ੍ਰੀ ਸੂਤਰ ਕ੍ਰਿਤਾਂਗ ਸੂਤਰ (ਹਿੰਦੀ) ਅਚਾਰੀਆ ਮਹਾਪ੍ਰਗਿਆ ਜੀ ਵਾਚਨਾ ਪ੍ਰਮੁਖ ਅਚਾਰੀਆ ਸ੍ਰੀ ਤੁਲਸੀ ਜੀ।
7. ਸ੍ਰੀ ਸੂਤਰ ਕ੍ਰਿਤਾਂਗ ਸੂਤਰ (ਹਿੰਦੀ) ਸ੍ਰੀ ਫੂਲ ਚੰਦ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ, ਕਰਾਚੀ ਵਾਲੇ
8. ਸ੍ਰੀ ਸੂਤਰ ਕ੍ਰਿਤਾਂਗ ਸੂਤਰ (ਮੂਲ ਪਾਠ) ਸ੍ਰੀ ਰਤਨ ਲਾਲ ਡੋਸ਼ੀ
9. ਸ੍ਰੀ ਸੂਤਰ ਕ੍ਰਿਤਾਂਗ ਸੂਤਰ ਸ੍ਰੀ ਪੁਨਯ ਵਿਜੈ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ (ਮਹਾਵੀਰ ਜੈਨ ਵਿਦਿਆਲੇ) ਬੰਬਈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟ ਸਾਡੀ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਦਾਤਾ ਤਾਂ ਜੈਨ ਸਾਧਵੀ ਸ੍ਰੀ ਸਵਰਨ ਕਾਂਤਾ ਹੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕਦਮ ਕਦਮ ਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਖਾਈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ 500 ਜੈਨ ਅਜੈਨ ਗ੍ਰੰਥ ਅਤੇ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾਵਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਛੱਪੇ ਸੂਤਰਾਂ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਪੀ. ਆਰ. ਜੈਨ ਹਸਤਲਿਖਤ ਭੰਡਾਰ ਮਾਲੇਰ ਕੋਟਲੇ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਮਦਦ ਲਈ ਹੈ। ਇਸ ਸੂਤਰ ਦੀ ਛਪਾਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਲਈ ਸਾਨੂੰ

ਬਹੁਤ ਮੁਸਿਬਤਾਂ, ਕਠਿਨਾਈਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਹੈ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਢੁਕਬੈ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਮਝਿਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨ ਕਾਰਣ ਅਨੇਕਾਂ ਅਸੁਧੀਆ ਰਹਿ ਜਾਨੀਆਂ ਸਹਿਜ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਹਰ ਅਸੁਧੀ ਲਈ ਖੁੱਦ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇ-ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਜਾਣਕਾਰਾਂ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਾਂਥਨਾ ਕਰਾਂਗੇ ਕਿ ਉਹ ਅਨੁਵਾਦ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਾਉਣਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਸੀਂ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਹੈ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਲੇਖਕ ਅਨੁਵਾਦਕਾਂ ਅਤੇ ਲਾਇਬਰੇਰੀਆਂ ਦੇ ਰਿਨੀ ਹਾਂ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਵਿਮਲ ਮੁਨੀ ਜੀ ਦੀ ਨਿਜੀ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਕੁੱਪ ਦੇ ਕਾਰਜ ਕਰਤਾ ਦੀ ਖੁਲ ਦਿਲੀ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਅਚਾਰਿਆ ਸ੍ਰੀ ਵਿਜੇਂਦਰ ਸੂਰੀ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਸਮਰਪਣ ਤੇ ਧੰਨਵਾਦ

ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਿਕਾ ਸਾਡੀ ਗੁਰੁਣੀ ਉਪ ਪ੍ਰਵਤਨੀ ਸ੍ਰੀ ਸਵਰਨ ਕਾਂਤਾ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਹਨ। ਉਹ ਖੁੱਦ ਲੇਖਿਕਾ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਜੈਨ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਇਕ ਯੁੱਗ ਅਰੰਭ ਕੀਤਾ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਸ੍ਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੀਮਤੀ ਸਮੇਂ ਵਿਚੋਂ ਅਨੁਵਾਦ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਹਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮੱਦਦ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਤਰ ਅਤੇ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ ਨਾਲ ਹੱਲ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਸਾਨੂੰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਦਿਤੀਆਂ। ਸਾਧਵੀ ਜੀ ਜੈਨ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਚੰਗੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਤੱਪ, ਸੰਜਮ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨਮੋਲ ਵਚਨ ਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਗ੍ਰੰਥ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ ਪਹਿਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਜੈਨ ਲੇਖਿਕਾ ਹੋਣ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਸਾਧਵੀ ਜੀ ਦੇ ਸਾਡੇ ਤੇ ਮਹਾਨ ਉਪਕਾਰ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਅਨਜਾਣ ਹਾਂ। ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਜੋ ਵੀ ਚੰਗਾ ਹੈ ਉਹ ਸਭ ਸਾਧਵੀ ਜੀ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕੋਈ ਉਨਤਾਈ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਅਸੀਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਾਂ ਅਤੇ ਖਿਮਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਸਾਧਵੀ ਜੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੈਨ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਕਰਨਗੇ। ਹੋਰ ਸਾਧੂ ਸਾਧਵੀ ਵੀ, ਸਾਧਵੀ ਸ੍ਰੀ ਸਵਰਨ ਕਾਂਤਾ ਜੀ ਦੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨਗੇ। ਅਸੀਂ ਬੜੇ ਵਿਨਿਮਰ ਭਾਵ ਨਾਲ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਸ੍ਰੀ ਸੂਤਰ ਕ੍ਰਿਤਾਂਗ ਸੂਤਰ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਸਾਧਵੀ ਜੀ ਦੇ ਕਰ ਕਮਲਾ ਵਿਚ ਸਮਰਪਿਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਗੁਰੁਣੀ ਜੀ ਗਿਆਨ, ਦਰਸ਼ਨ, ਚਰਿੱਤਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਹਨ। ਉਹ ਵੀਤਰਾਗ ਆਤਮਾ ਮਾਨ-ਅਪਮਾਨ, ਯਸ ਅਪਯਸ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਨਮਾਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਗੁਣੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਗੁਣ ਗਾਣ ਨਾ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਬੜਾ ਅਪਰਾਧ ਹੈ ਅਸੀਂ ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਣਗਾਣ ਦਾ ਸਵਰੂਪ ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਸੂਤਰ ਕ੍ਰਿਤਾਂਗ ਸੂਤਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੇਂਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਇਸ ਸੂਤਰ ਲਈ ਅਰਹਤ ਸੰਘ ਅਚਾਰਿਆ ਸ੍ਰੀ ਸੁਸ਼ੀਲ ਕੁਮਾਰ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਵਚਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਫਰਾਂਸ ਨਿਵਾਸੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਨਲਿਨੀ ਬਲਵੀਰ ਨੇ ਵਿਚਿੱਤਾ

ਪੂਰਵਕ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੇ ਹਨ । ਡਾਕਟਰ ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੋਹਲੀ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਅਤੇ ਮੁੱਖੀ, ਧਰਮ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਤਿ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦੀ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੇ ਹਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਆਤਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਦਾ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਪ੍ਰਵਤਕ ਭੰਡਾਰੀ ਸ਼੍ਰੀ ਪਦਮ ਚੰਦਰ ਜੀ, ਉਪਾਧਿਆ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰ ਮੁਨੀ ਜੀ, ਸ਼੍ਰੀ ਵਿਮਲ ਮੁਨੀ ਜੀ, ਸ਼੍ਰੀ ਰਤਨ ਮੁਨੀ ਜੀ, ਸ਼੍ਰੀ ਤਿਰਲੋਕ ਮੁਨੀ ਜੀ, ਸ਼੍ਰੀ ਜੈ ਚੰਦ ਜੀ ਸ਼੍ਰੀ ਵਰਧਮਾਨ ਜੀ, ਜੈਨ ਸਾਧਵੀ ਮੋਹਨ ਕੁਮਾਰੀ ਤਾਰਨਗਰ, ਸੰਘ ਪ੍ਰਮੁਖ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦਨ ਮੁਨੀ, ਸ਼੍ਰੀ ਧਨਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਯੁਵਾ ਅਚਾਰਿਆ ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ਿਵ ਮੁਨੀ ਜੀ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਤੇ ਸੁਝਾਵ ਵੀ ਸਾਡਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਇਸ ਸੂਤਰ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਜੈਨ ਧਰਮ ਇਕ ਸੰਖੇਪ ਜਾਣਕਾਰੀ ਭਾਗ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠਕ ਗ੍ਰੰਥ ਅਨੁਵਾਦ ਪੜ੍ਹ ਭੇਂ ਪਹਿਲਾ ਜੈਨ ਦਰਸ਼ਨ, ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਜਾਨ ਸਕਣ । ਹਰ ਅਧਿਐਨ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ । ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਣ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਅਸੀਂ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਾਣ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕੇ ਹਾਂ ।

ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਿਦਵਾਨ ਨਹੀਂ । ਭਾਂਸ਼ਾ ਪਖੋ, ਅਧਿਐਨ ਪਖੋ, ਹਰ ਤਰੁਟੀ ਲਈ ਅਸੀਂ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇਵ ਦੀ ਸਾਖੀ ਨਾਲ ਸਾਧੂ, ਸਾਧਵੀ, ਸ੍ਰਾਵਿਕਾ, ਸ੍ਰਾਵਿਕਾ ਰੂਪੀ ਜੈਨ ਸੰਘ ਤੋਂ ਖਿਮਾ ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ, ਸ੍ਰੀ ਸੰਘ ਮਹਾਨ ਹੈ ਤੀਰਥੰਕਰ ਖੁਦ ਕੇਵਲ ਗਿਆਨ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਸੰਘ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਅਸੀਂ ਦੋਹੇ ਤੀਰਥੰਕਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਅਗੇ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸਾਧਵੀ ਸ੍ਰੀ ਸਵਰਨ ਕਾਂਤਾ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ । ਸਾਨੂੰ ਆਸ ਹੈ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਵੀ ਸਾਧਵੀ ਜੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਲੈ ਕੇ ਜੈਨ ਧਰਮ ਅਤੇ ਤੀਰਥੰਕਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਹਾਇਕ ਹੋਵਾਂਗੇ ।

10-11-1988

ਜੈਨ ਭਵਨ ਮਲੇਰ ਕੋਟਲਾ

ਸੁਭਚਿੰਤਕ

ਰਵਿੰਦਰ ਜੈਨ

ਪਰਸ਼ੋਤਮ ਜੈਨ

ਕੁਝ ਪ੍ਰੇਰਿਕਾ ਬਾਰੇ

(ਜਿਨ ਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਭਾਵਿਕਾ ਉਪਪ੍ਰਵਤਨੀ, ਜੈਨ ਸਾਧਵੀ
ਸ੍ਰੀ ਸਵਰਨ ਕਾਂਤਾ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ)

ਜੈਨ ਧਰਮ ਵਿਚ ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸਥਿਤੀ ਸਭ ਧਰਮ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੈਨ ਸਾਧਵੀ, ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਬਣ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਾਧਵੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਤੀਰਥਕੰਠ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਹੈ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦਾ ਸ਼ਵੇਤਾਂਵਰ ਸਥਾਨਕ ਵਾਸੀ ਫਿਰਕਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਵਿਚ ਹਿੰਦੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਜੈਨ ਲੇਖਿਕਾ ਸਾਧਵੀ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਵਤੀ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ। ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਵਤੀ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਰਾਜਮਤੀ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸਨ। ਜੋ ਆਪਣੀ ਗੁਰੂਨੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਦਵਾਨ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਰਾਜਮਤੀ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਇਕ ਸ਼ਿਸ਼ ਸਾਧਵੀ ਪਾਰਸ਼ਵਤੀ ਜੀ ਸਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰ-ਪਤੀ ਰਾਹੀਂ ਜੈਨ ਜਯੋਤੀ ਪਦ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ, ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਜੈਨ ਸਹਿਤ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਿਕਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਜੈਨ ਲੇਖਿਕਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ।

ਹਰ ਤੀਰਥਕੰਠ ਸਾਧੂ, ਸਾਧਵੀ, ਉਪਾਸਕ ਉਪਾਸਿਕਾ ਰੂਪੀ ਤੀਰਥ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਤੀਰਥਕੰਠ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤਪ ਤਿਆਗ ਦਾ ਮਾਰਗ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਆਤਮ ਕਲਿਆਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਕੱਲੇ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦੀਆਂ 36000 ਸਾਧਵੀਆਂ ਸਨ। ਸੋ ਆਗਮਾਂ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਜੈਨ ਸਾਧਵੀਆਂ ਦੇ ਤਪ ਤਿਆਗ ਦਾ ਵਰਨਣ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਸਾਧਵੀ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਸਾਧਵੀ ਸ੍ਰੀ ਸਵਰਨ ਕਾਂਤਾ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਦਾ ਜਨਮ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਜੈਨ ਘਰਾਣੇ ਵਿਚ 26 ਜਨਵਰੀ 1929 ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸਵਰਗਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਖਜ਼ਾਨ ਚੰਦ ਜੈਨ ਸਨ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਦੁਰਗੀ ਦੇਵੀ ਜੀ ਸਨ। ਆਪ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਜੈਨ ਸਮਾਜ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਦੀ ਮਾਤਾ ਜੀ, ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਾਇਕ, ਮੁਨੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਵਾਧਿਐ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦਿੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਸਵਰਨ ਕਾਂਤਾ ਜੀ ਦਾ ਮਨ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੈਨ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਇੰਨਾ ਜੁਟ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਅਸਾਰ ਸਮਝਣ ਲਗੇ। ਆਪ ਨੇ [1947] ਜਲੰਧਰ ਛਾਵਨੀ ਵਿਖੇ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ ਖੰਡੇ ਰੂਪੀ, ਜੈਨ ਸਾਧਵੀ ਭੇਸ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਬੜੇ

ਤੀਖਣ ਬੁਧੀ ਸਨ। ਛੇਤੀ ਆਪਣੇ ਅੱਗਰੇਜ਼ੀ, ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ, ਰਾਜਸਥਾਨੀ, ਗੁਜਰਾਤੀ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਿਆ। ਆਪ ਨੇ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ, ਪੰਜਾਬ-ਹਰਿਆਣਾ, ਹਿਮਾਚਲ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਰਾਜ-ਸਥਾਨ ਵਿਚ ਭ੍ਰਮਣ ਕੀਤਾ। ਆਪਜੀ ਦੀ ਸ਼ੁਭ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਨਾਲ ਸਮਿਤੀ ਅਤੇ ਐਵਾਰਡ ਵਰਗੇ ਬੜੇ ੨ ਕੰਮ ਹੋਏ। ਨਾਲ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਜੈਨ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਜੋ ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੋਂ ਹਟ ਕੇ ਜੈਨ ਆਗਮਾਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਗਿਆ। ਪਹਿਲਾ ਮੂਲ ਸੂਤਰ ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਉਪਾਸਕ ਦਸਾਂਗ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਦਾਸ (ਰਵਿੰਦਰ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ) ਹੱਥੋਂ ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ।

ਸਾਧਵੀ ਜੀ ਦੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਜੈਨ ਸਾਹਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਕੀਤੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਕਾਰਣ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਦਿਆਲੇ ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ **ਜਿਨਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਭਾਵਿਕਾ ਪੱਦ** ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਤ ਕਰ ਚੁਕੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਹੀ ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ 26 ਫਰਵਰੀ 1987 ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਭਵਨ ਦੇ ਇਕ ਸਮਾਰੋਹ ਵਿਚ ਆਪਨੂੰ **ਜੈਨ ਜਯੋਤੀ ਪਦ** ਨਾਲ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ। ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਵਤੀ ਜੈਨ ਐਵਾਰਡ ਅਤੇ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਮਹਾਵੀਰ ਵੇਜੀਟੇਰੀਅਨ ਐਵਾਰਡ ਆਪ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦਾ ਫਲ ਹਨ। ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਆਪਦੀ ਸ਼ਿੱਸ਼ ਸਾਧਵੀ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਜੀ ਅਤੇ ਸਾਧਵੀ ਸ੍ਰੀ ਸੁਧਾ ਜੀ ਦੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲੀ ਹੈ।

ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸੂਤਰ ਕ੍ਰਿਤਾਂਗ ਦੀ ਛਪਾਈ ਦਾ ਸਾਰਾ ਖਰਚਾ ਵੀ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਨਾਲ ਆਪ ਦੇ ਉਪਾਸਕਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੋ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਜਾਗਰਿਤੀ ਦਾ ਫਲ ਹੈ। ਹੁਣ ਸ੍ਰੀ ਸੂਤਰ ਕ੍ਰਿਤਾਂਗ ਸੂਤਰ (ਅਨੁਵਾਦ) ਅਤੇ **ਜੈਨ ਧਰਮ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਰੇਖਾ** ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਜੈਨ ਸਾਧਵੀ ਸ੍ਰੀ ਸਵਰਨ ਕਾਂਤਾ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਨਾਲ ਛਪ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਛਤਰ-ਛਾਇਆ ਹੇਠ ਸਮਿਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਚਲਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਅਤੇ ਆਪ ਦਾ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਸਾਡੇ (ਰਵਿੰਦਰ-ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ) ਦੋਹਾਂ ਉਪਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਹੇਗਾ।

ਮਹਾਵੀਰ ਸਟਰੀਟ,
ਮਲੇਰਕੋਟਲਾ

ਰਵਿੰਦਰ ਜੈਨ
ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਜੈਨ

ਪ੍ਰੇਰਿਕਾ ਦੀ ਕਲਮ ਤੋਂ

—ਉਪਪ੍ਰਵਤਨੀ ਸ੍ਰੀ ਸਵਰਨ ਕਾਂਤਾ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ

ਜੈਨ ਪ੍ਰੰਪਰਾਂ ਵਿਚ ਤੀਰਥੰਕਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਤੀਰਥੰਕਰ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ “ਧਰਮ ਰੂਪੀ ਤੀਰਥ ਦਾ ਸੰਸਥਾਪਕ” ਭਰਤ ਖੰਡ ਵਿਚ 24 ਤੀਰਥੰਕਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਯੁੱਗ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਤੀਰਥੰਕਰ ਭਗਵਾਨ ਰਿਸ਼ਵਦੇਵ ਅਤੇ ਅੰਤਮ ਸਨ ਸ੍ਰਮਣ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ। ਜੈਨ ਧਰਮ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤੋਂ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਤੀਰਥੰਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸਰਜੀਵ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਤੀਰਥੰਕਰਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਹਿੰਸਾ, ਸੱਚ, ਚੋਰੀ ਨਾ ਕਰਨਾ, ਜ਼ਰੂਰਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹ ਨਾ ਕਰਨਾ, ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਆਦਿ ਪੰਜ ਮਹਾਵਰਤ ਅਤੇ ਅਣ-ਵਰਤ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਲਈ ਫਰਮਾਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵ ਅਜੀਵ ਆਦਿ ਨੂੰ ਤਤਵਾਂ ਛੇ ਦਰਵਾ, ਈਸ਼ਵਰਵਾਦ, ਕਰਮਵਾਦ, ਆਤਮਵਾਦ, ਲੇਸ਼ਿਆ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂਤ ਵਾਦ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਬਨਾਉਣਾ ਸਿਖਾਇਆ। ਗਿਆਨ, ਦਰਸ਼ਨ, ਚਰਿਤਰ ਅਤੇ ਤੱਪ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸੱਚੇ ਅਰਿਹੰਤਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਤੇ ਸੱਚੇ ਧਰਮ ਦੀ ਪਛਾਣ 32 ਆਗਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਰਾਹੀਂ ਦੱਸੀ।

ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦਾ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅੱਜ ਕਲ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਣ ਹਨ: ਜਿਨੇ ਅੱਜ ਭੋਂ ਪਹਿਲਾ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਾਤਪਾਤ, ਛੂਆਛੂਤ, ਪਸ਼ੂਵਲੀ ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਸਵਤੰਤਰਤਾ ਪ੍ਰਤਿ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਕੀਤਾ। ਅੱਜ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵੀ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦੇ ਅਹਿੰਸਾ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂਤ ਵਾਦ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੋਂ ਚਲ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਅਮਨ, ਸ਼ਾਂਤੀ, ਬਰਾਵਰੀ ਅਤੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੇ ਖਤਰੇ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਸੂਤਰ ਕ੍ਰਿਤਾਂਗ ਸੂਤਰ ਅਤੇ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਜਾਨਕਾਰੀ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਮ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪਿ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੇ। ਮੇਰੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਖੇਤਰ ਪਿੰਡ ਹੀ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਆਮ ਪੜ੍ਹੀ, ਲਿਖੀ ਤੇ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕਰੋੜਾਂ ਲੋਕ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਤੇ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਅਜੇਹੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਤੀਰਥੰਕਰ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦੇ ਸਾਹਿਤ ਤਿਆਰ

ਨਾਂ ਹੋਣਾ, ਇਕ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਵਾਲੀ ਹੀ ਗੱਲ ਸੀ। ਪਰ ਸ਼ਾਸਨਦੇਵ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਇਸ ਲੰਬੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਸਕਾਰ ਰੂਪ ਦਿਤਾ, ਮੇਰੇ ਸ਼ਿਸ਼ ਰਵਿੰਦਰ ਜੈਨ ਅਤੇ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਜੈਨ ਨੇ। ਦੋਹੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਧਰਮ ਭਰਾ ਹਨ। ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿ ਸਮਰਪਿਤ ਹਨ। ਇਹ ਦੋਹੇ ਭਰਾ ਪਚੀਸਵੀ ਮਹਾਵੀਰ ਨਿਰਵਾਨ ਸ਼ਤਾਵਦੀ ਸਯੋਜਿਕਾ ਸਮਿਤਿ ਪੰਜਾਬ ਸ਼੍ਰੀ ਮਹਾਵੀਰ ਨਿਰਵਾਨ ਸ਼ਤਾਵਦੀ ਕਮੇਟੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ, ਜੈਨੋਲਿਜਲ ਰਿਸਰਚ ਕੋਸਲ, ਅਚਾਰਿਆ ਆਤਮ ਰਾਮ ਜੈਨ ਭਾਸ਼ਨ ਮਾਲਾ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਮੈਂਬਰ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਅੰਤਰ ਰਾਸਟਰੀਆ ਮਹਾਵੀਰ ਜੈਨ ਮਿਸ਼ਨ, ਵਿਸ਼ਵ ਧਰਮ ਸੰਮੇਲਨ, ਮਹਾਵੀਰ ਇੰਟਰ-ਨੈਸ਼ਨਲ ਆਦਿ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਮੇਹਨਤ ਸਦਕਾ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਚ ਜੈਨ ਚੈਅਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਹੋਈ। ਦੋਵੇਂ ਭਰਾ ਜੈਨ ਏਕਤਾ, ਵਿਸ਼ਵਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਧਰਮ ਦੇ ਆਪਸੀ ਮੇਲ ਜੋਲ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਖਦੇ ਹਨ।

ਦੋਹੇ ਧਰਮ ਭਰਾ ਦਾ ਖੇਤਰ ਸਿਰਫ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤਕ ਹੀ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਰਵਿੰਦਰ ਜੈਨ ਅਤੇ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਜੈਨ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਅਰਧ ਮਾਗਧੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਹਿਲੇ ਅਨੁਵਾਦਕ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ 15 ਆਗਮ ਤੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸ੍ਰੀ ਉਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਉਪਾਸਕ ਦਸਾਂਗ ਸੂਤਰ ਛੱਪ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਹਬਲੀ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦਕ ਰਵਿੰਦਰ ਜੈਨ ਅਤੇ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਜੈਨ ਦੋਵੇਂ ਧਰਮ ਭਰਾ ਹੀ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਸੂਤਰ ਕਿਤਾਂਗ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਬਹੁਤ ਲੰਬੀ ਮੇਹਨਤ, ਲਗਨ ਅਤੇ ਸਮਰਪਨ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਉਪਾਸਕ ਦਸਾਂਗ ਸੂਤਰ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਵਾਗਤ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਮੈਂ ਰਵਿੰਦਰ ਜੈਨ ਅਤੇ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਜੈਨ ਨੂੰ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਭੇਜਦੀ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਭਾਵਨਾ (ਪ੍ਰਚਾਰ) ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ (ਮੇਰਾ) ਹੁਕਮ ਸਿਰ ਮੱਥੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਚੜਾਇਆ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹੇ ਧਰਮ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਜੋੜੀ ਤੇ ਭਵਿਖ ਵਿਚ ਅਜੇਹੇ ਮਹਾਨ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੈਨ ਏਕਤਾ ਵਿਸ਼ਵ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਆਪਸੀ ਪਿਆਰ ਵਧਦਾ ਹੋਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਨਵ ਏਕਤਾ ਹੀ ਜੈਨ ਏਕਤਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਅਚਾਰਿਆ, ਉਪਾਧਿਆ, ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਲਈ ਦਿਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਅਤੇ ਸ਼ੁਭਾਵਾਂ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਾਧੂਵਾਦ ਭੇਜਦੀ ਹਾਂ।

ਜੈਨ ਸਥਾਨਕ

ਅੰਬਾਲਾ ਸ਼ਹਿਰ

ਸਾਧਵੀ ਸਵਰਨ ਕਾਂਤਾ

ਹੰਸਾਂ ਦੀ ਜੋੜੀ

‘ਸ੍ਰੀ ਸੂਤਰ ਕ੍ਰਿਤਾਂਗ ਸੂਤਰ’ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦਕ ਸ੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਜੈਨ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਰਵਿੰਦਰ ਜੈਨ ਸੱਚ ਮੁੱਚ ਹੀ ਇਕ ਹੰਸਾਂ ਦੀ ਜੋੜੀ ਭੁਲ ਹਨ। ਇਸ ਜੋੜੀ ਨੇ ਪਿਛਲੇ 20 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪੁਰਾਤਨ ਜੈਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ, ਸੂਤਰਾਂ, ਸਾਹਿਤ, ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ, ਜੀਵਨ-ਸਾਖੀਆਂ ਆਦਿ ਵਿਚੋਂ ਜੈਨ-ਦਰਸ਼ਨ, ਸਿੱਧਾਂਤਾਂ, ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਜੈਨ ਧਰਮ-ਰੀਤੀਆਂ ਦੇ ਹੀਰੇ, ਮੋਤੀ ਤੇ ਪੰਨੇ ਚੁਣ ਚੁਣ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ 15 ਅਨੁਵਾਦਿਤ ਅਤੇ 25 ਮੂਲ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਭੇਂਟ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਜਿੱਥੇ ਪੰਜਾਬੀ ਜੈਨੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਵਿਰਸੇ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਹੈ ਉਥੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋਰ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਸਨੇਹੀਆ, ਉਪਾਸ਼ਕਾਂ ਤੇ ਸਕਾਲਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗ ਗਿਆਨ-ਵਿਧੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। 24 ਵੇਂ ਤੀਰਥੰਕਰ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਲੋਕ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਅਹਿੰਸਾ, ਸਮਾਨਤਾ, ਸੱਚੀ ਮਾਨਵਤਾ, ਪਰਸਪਰ ਪਿਆਰ, ਹਮਦਰਦੀ ਅਤੇ ਸੁੱਚੇ ਜੈਨੀ ਬਣਨ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਰੂਹ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਅਤੇ ਹਾਵ-ਭਾਵ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਇਹ ਸਰੋਤਿਆ ਉਤੇ ਵਧੇਰੇ ਕਾਰਗਰ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੀ ਅਦੁੱਤੀ ਕਾਰਜ-ਸ਼ਕਤੀ, ਸ਼ਰਧਾ, ਲਗਨ ਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਸਦਕਾ ਇਸ ‘ਹੰਸਾਂ ਦੀ ਜੋੜੀ’ ਨੇ ਵੀ ਜੈਨ-ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਯੋਗ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਜੈਨ ਦਾ ਜਨਮ 10 ਨਵੰਬਰ 1946 ਨੂੰ ਧੂਰੀ, ਜਿਲ੍ਹਾ ਸੰਗਰੂਰ ਵਿਚ ਇਕ ਜਾਣੇ ਪਛਾਣੇ ਤੇ ਧਰਮ ਯੁਕਤ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਸਵਰੂਪ ਰੰਦ ਜੈਨ ਤੇ ਮਾਤਾ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਲਕਸ਼ਮੀ ਦੇਵੀ ਜੈਨ ਆਪਣੇ ਆਦਰਸ਼ਕ ਧਾਰਮਿਕ ਜੀਵਨ, ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਤੇ ਦਾਨੀ ਸੁਭਾ ਸਦਕਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਹੀ ਇਕ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹਨ : ਹਰ ਮਾਪੇ ਆਪਣੀ ਸੰਤਾਨ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਸਕੂਲੀ ਵਿਦਿਆ ਦੇਣ, ਚੰਗਾ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵਨ-ਸੁਖ ਤੇ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇਣ, ਉਹ ਸਭ ਕੁੱਝ ਲਗਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਜੈਨ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਬਾਲ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਨੈਤਿਕ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਮਾਲਾ-ਮਾਲ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਰਾਲੇ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਤੇ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਬਾਲਕ ਨੇ 1968 ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਆਰਟਸ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਬੈਂਕ ਨੌਕਰੀ ਤੇ ਫੇਰ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਹੀ ਵਪਾਰ